

Nr 36

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 17 maj 1963 (nr 114) om semester, m. m., dels o c k i ämnet väckta motioner.

Genom en den 21 februari 1964 dagtecknad proposition, nr 58, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 17 maj 1963 (nr 114) om semester och

2) lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 17 maj 1963 (nr 115) om förlängd semester för vissa arbetstagare med radiologiskt arbete.

I samband med propositionen har utskottet behandlat följande i ämnet väckta motioner, nämligen

A. vid riksdagens början väckt motion

1) nr 48 i andra kammaren av herrar *Bengtsson* i Landskrona och *Svenning* angående beräkningen av semesterlön och semesterersättning i vissa fall;

B. i anledning av propositionen väckta motioner

2) de likalydande motionerna nr 665 i första kammaren av herr *Augustsson* och herr *Karlsson, Helge*, samt nr 810 i andra kammaren av herr *Bengtsson* i Landskrona *m. fl.* ävensom

3) de likalydande motionerna nr 673 i första kammaren av herr *Wallmark m. fl.* och nr 818 i andra kammaren av herr *Fälldin m. fl.*

De vid propositionen fogade författningsförslagen är av följande lydelse.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 17 maj 1963 (nr 114) om semester

Härigenom förordnas, att 5, 7, 10 och 12 §§ lagen den 17 maj 1963 om semester skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

5 §.

Upphör anställning innan arbetstagaren åtnjutit *semester eller semesterlön*, vartill han förvärvat rätt enligt denna lag, skall han erhålla ersättning därför (*semesterersättning*).

Upphör anställning innan arbetstagaren åtnjutit semesterlön, vartill han förvärvat rätt enligt denna lag, skall han erhålla ersättning därför (*semesterersättning*).

Motsvarande skall — — — — — anställningsvillkoren ändrats.

7 §.

Semester utgår — — — — — en dag.

Med dag, — — — — — till godo.

Dag, under vilken arbetstagaren varit frånvarande från arbetet av anledning, som i andra stycket b) — e) sägs, skall icke jämföras med dag å vilken arbete utförts, därest arbete *eljest* uppenbarligen icke kunnat beredas arbetstagaren å sådan dag. Har arbetstagaren varit frånvarande från arbetet av anledning, som i andra stycket b) sägs, och har frånvaron fortgått oavbrutet under två kvalifikationsår, skall därefter infallande dag av frånvaroperioden icke jämföras med dag, å vilken arbete utförts.

Dag, under vilken arbetstagaren varit frånvarande från arbetet av anledning, som i andra stycket b) — e) sägs, skall icke jämföras med dag å vilken arbete utförts därest *eljest*, av annan orsak än driftsuppehåll för *samtidig semester*, arbete uppenbarligen icke kunnat beredas arbetstagaren å sådan dag. Har arbetstagaren varit frånvarande från arbetet av anledning, som i andra stycket b) sägs, och har frånvaron fortgått oavbrutet under två kvalifikationsår, skall därefter infallande dag av frånvaroperioden icke jämföras med dag, å vilken arbete utförts.

I fall — — — — — till arbetet.

Om förlängd — — — — — särskild lag.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

10 §.

Arbetsgivaren äger bestämma, när semestern skall utgå; dock bör semestern, om arbetstagaren icke annat begär, såvitt möjligt förläggas till sommartid. Utan arbetstagarens medgivande må semestern icke förläggas till tid, då arbetstagaren på grund av sjukdom, som inträffat innan semestern börjat, är oförmögen till arbetet, eller till sådan tid för hans bortovaro från arbetet, som enligt 7 § andra stycket c)—e) skall jämföras med tid å vilken arbete utförts. Dylikt medgivande erfordras dock icke, därest arbete eljest uppenbarligen icke kunnat beredas arbetstagaren å tid som nu sagts.

Semestern skall utgå i ett sammanhang, såframt icke överenskommelse om annan ordning träffas med arbetstagaren. Överstiger semester-tiden tjugofyra dagar, må dock semestern förläggas till två skilda perioder, av vilka den ena utgör minst tjugofyra dagar.

Arbetsgivaren äger bestämma, när semestern skall utgå; dock bör semestern, om arbetstagaren icke annat begär, såvitt möjligt förläggas till sommartid. Semestern skall, med undantag som föranledes av andra stycket, utgå i ett sammanhang, såframt icke överenskommelse om annan ordning träffas med arbetstagaren eller semester-tiden överstiger tjugofyra dagar. I sistnämnda fall må semestern även utan arbetstagarens samtycke förläggas till två perioder, av vilka den ena utgör minst tjugofyra dagar.

Infaller under den för semestern bestämda tiden dag, då arbetstagaren på grund av sjukdom är oförmögen till arbete, eller dag, som enligt 7 § andra stycket c)—e) jämföras med dag å vilken arbete utförts, skall den dagen frånräknas, såframt arbetstagaren utan dröjsmål gör framställning därom hos arbetsgivaren. Arbetstagaren är skyldig att, om arbetsgivaren så påfordrar, genom intyg av läkare eller uppgift från allmän försäkringskassa styrka att han på grund av sjukdom varit oförmögen till arbete. Semester, som återstår på grund av att tid sålunda frånräknats, skall förläggas till en sammanhängande period, om arbetstagaren icke medgiver annat.

Semester för — — — — — svensk hamn.

12 §.

Arbetstagare, som — — — — — belöpande lönen.

För annan — — — — — av inkomsten.

Vid tillämpning av andra stycket skall i arbetsinkomsten icke inräk-

Vid tillämpning av andra stycket skall i arbetsinkomsten icke inräk-

(Gällande lydelse)

nas semesterlön, sjuklön eller sådant tillägg till lönen, som utgått för tid utöver den för arbetstagaren normala arbetstiden (övertidstillägg). För varje dag som arbetstagaren varit frånvarande från arbetet och som enligt 7 § andra stycket b)—e) jämföras med dag, å vilken arbete utförts, skall arbetsinkomsten ökas med ett belopp, motsvarande arbetstagarens genomsnittliga dagsinkomst i anställningen under kvalifikationsåret.

(Föreslagen lydelse)

nas semesterlön, sjuklön eller sådant tillägg till lönen, som utgått för tid utöver den för arbetstagaren normala arbetstiden (övertidstillägg). För varje dag som arbetstagaren varit frånvarande från arbetet och som enligt 7 § andra stycket b)—e) jämföras med dag, å vilken arbete utförts, skall arbetsinkomsten ökas med ett belopp, motsvarande arbetstagarens genomsnittliga dagsinkomst i anställningen under kvalifikationsåret. *Har arbetstagaren icke åtnjutit någon inkomst i anställningen under kvalifikationsåret, skall semesterlönen beräknas med hänsyn till hans genomsnittliga dagsinkomst i anställningen under det kvalifikationsår, då han sist utförde arbete för arbetsgivarens räkning.*

Vid beräkning — — — — — särskilda kostnader.

För arbetstagare, — — — — — tillämpligt kollektivavtal.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 1964.

Förslag

till

L a g

angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 17 maj 1963 (nr 115) om förlängd semester för vissa arbetstagare med radiologiskt arbete

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 17 maj 1963 om förlängd semester för vissa arbetstagare med radiologiskt arbete skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

*(Gällande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

1 §.

Semester, vartill — — — — — kan befaras.

Med avseende å semester, som utgår enligt första stycket, skola bestämmelserna i 7 § andra och tredje styckena lagen om semester äga motsvarande tillämpning. Därvid skall iakttagas,

1) att dag, varunder arbetstagaren åtnjutit semester, må räknas honom till godo för erhållande av förhöjt antal semesterdagar endast därest han omedelbart före och efter semestern utfört arbete, som avses i denna lag, samt

2) att dag, varunder arbetstagaren varit frånvarande från arbetet av anledning, varom förmäles i 7 § andra stycket b)—e) lagen om semester, icke må räknas arbetstagaren till godo för erhållande av förhöjt antal semesterdagar, därest arbete, som avses i denna lag, uppenbarligen icke kunnat beredas honom å sådan dag.

Med avseende å semester, som utgår enligt första stycket, skola bestämmelserna i 7 § andra och tredje styckena lagen om semester äga motsvarande tillämpning. Därvid skall iakttagas,

1) att dag, varunder arbetstagaren åtnjutit semester, må räknas honom till godo för erhållande av förhöjt antal semesterdagar endast därest han omedelbart före och efter semestern utfört arbete, som avses i denna lag, samt

2) att dag, varunder arbetstagaren varit frånvarande från arbetet av anledning, varom förmäles i 7 § andra stycket b)—e) lagen om semester, icke må räknas arbetstagaren till godo för erhållande av förhöjt antal semesterdagar därest, *av annan orsak än driftsuppehåll för samtidig semester*, arbete, som avses i denna lag, uppenbarligen icke kunnat beredas honom å sådan dag.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 1964.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås sådana ändringar i semesterlagen att semester inte skall behöva sammanfalla med sjukdomstid eller tid för annan s. k. semesterkvalificerande frånvaro såsom exempelvis repetitionsövning. En arbetstagare, som är sjuk eller inkallad till repetitionsövning under semestern, skall sålunda efter framställning hos arbetsgivaren äga rätt att få sjukdoms- eller inkallelseperioden räknad bort från semestern. Sjukdom skall, om arbetsgivaren så påfordrar, av arbetstagaren styrkas med läkarintyg eller uppgift från allmän försäkringskassa. Semester, som återstår efter frånräkning, får förläggas till en särskild period. Denna skall vara sammanhängande, om arbetstagaren inte medger annat.

Propositionen innehåller även förslag om sättet för beräkning av semesterlön i vissa fall vid långtidssjukdom.

Av propositionen redovisas här endast vad föredragande departementschefen anfört. Beträffande övriga delar av propositionen, såsom redogörelse för frågans tidigare behandling, innehållet i en inom socialdepartementet upprättad promemoria samt remissyttranden däröver, hänvisas till propositionen.

Motionsyrkandena

I *motionerna I: 673* och *II: 818* har hemställts, »1) att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 58 måtte besluta att utbytesrätt av semesterledighet till följd av sjukdom ej skall avse de tre första dagarna av en sjukperiod, 2) att vederbörande utskott måtte utarbeta härför erforderliga författningsändringar.»

I *motionen II: 48* har yrkats »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om sådan ändring i § 12 i semesterlagen, att med klarhet framgår de grunder efter vilka semesterlön respektive semesterersättning på grundval av privilegierad frånvaro skall beräknas, även då arbetstagaren icke uppburit lön under kvalifikationsåret.»

I *motionerna I: 665* och *II: 810* har yrkats, »att det nya stycke som tillagts 12 § skall erhålla följande ändrade lydelse:

Har arbetstagaren icke åtnjutit någon inkomst i anställningen under kvalifikationsåret, skall semesterlönen beräknas med hänsyn till den lön som arbetstagaren sannolikt skulle hava uppburit under kvalifikationsåret, därest han utfört arbete för arbetsgivarens räkning.»

Beträffande de skäl motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, hänvisa till *motionerna I: 673*, *II: 48* och *II: 810*.

Departementschefen

Föredragande departementschefen, statsrådet Aspling, har anfört:

»Semesterlagstiftningen bygger på uppfattningen att semestern för arbetstagaren skall vara en tid av vila och avkoppling från arbetet. Semestern intjänas enligt huvudregeln genom det arbete, som utföres hos arbetsgivaren. Tidigt insåg man emellertid att även tid för sådan frånvaro från arbetet, som inte kan anses tjäna något egentligt rekreationssyfte, inom rimliga gränser borde få kvalificera till semester. Lika naturligt tedde det sig att semestern principiellt inte borde få förläggas till sådan tid som nu sagts. Sjukdomstid och tid för frånvaro på grund av havandeskap och barnsbörd eller repetitionsövning blev sålunda med vissa tidsbegränsningar kvalificerande för semester, varjämte arbetsgivaren förbjöds att utan arbetstagarens samtycke förlägga semester till sådan tid som nu nämnts. Med repetitionsövning har i 1963 års semesterlag jämförts vissa civilförsvarsövningar.

I det nyssnämnda förläggningsförbudet har lagstiftaren emellertid gjort den viktiga inskränkningen, att arbetsgivaren är oförhindrad att förlägga en arbetstagares semester till tid, då arbetstagaren är sjuk eller frånvarande av annan privilegierad anledning, om arbete uppenbarligen ändå inte kunnat beredas arbetstagaren då. På grund av detta undantag kan en arbetsgivare, som tillämpar semesterstängning vid sitt företag, ge även en sjuk arbetstagare eller en arbetstagare, som är inkallad till repetitionsövning, semester samtidigt med sina övriga anställda.

Den nu berörda undantagsregeln har under senare år varit föremål för mycken diskussion. Denna ledde vid riksdagsbehandlingen år 1963 av propositionen med förslag till ny semesterlag fram till att riksdagen på hemställan av andra lagutskottet begärde ett förslag till lagändring med avseende på det fall då repetitionsövning och semesterstängning sammanfaller. I sitt utlåtande över propositionen jämte i anledning därav väckta motioner hade utskottet, med hänsyn till att det i det nu nämnda fallet var fråga om en tjänstgöringsskyldighet, som samhället ålägger den enskilde, ansett det mindre tillfredsställande att arbetstagaren helt eller delvis skulle gå miste om sin semester.

En utvidgning av gällande förläggningsförbud till tid för repetitionsövning i semesterstängningsfallet aktualiserar i huvudsak samma problem som ett motsvarande förbud med sikte på annan frånvaro av privilegierad anledning. Det kan då ifrågasättas, om det finns någon anledning att göra skillnad mellan det fall då frånvaron beror på repetitionsövning samt de fall då frånvarogrundern är sjukdom eller annan som semesterkvalificerande godtagen orsak. Med visst fog torde kunna hävdas att alla fall, då semesterstängning sammanträffar med perioder av sjukdom eller annan semesterkvalificerande frånvaro, i lagen bör behandlas på ett och samma sätt. Till stöd för en lösning i en för arbetstagarna positiv riktning talar enligt min mening främst det förhållandet att semesterstängning tillämpas i en mycket

stor utsträckning och att arbetsgivarens val av denna form framför individuellt bestämda semestrar inte bör få inverka på den enskilde arbetstagarens möjligheter att utnyttja sin semester för vila och rekreation.

Vad gäller sjukdomstid skulle emellertid ett slopande av undantagsbestämmelsen för de fall då arbete inte kan beredas arbetstagaren — i fortsättningen för enkelhetens skull kallade semesterstängningsfallen — innebära endast en partiell lösning av frågan om sammanträffande av sådan tid och semester. Lagens förläggningsförbud innebär nämligen endast att semestern enligt huvudregeln inte får utgå under sjukdomstid, om arbetstagaren blir sjuk *före* den för honom bestämda semestern. Insjuknar arbetstagaren *efter* det att semestern börjat, kan semestern inte avbrytas och den utgår då under sjukdomstid, alldeles oavsett om semestern är utlagd samtidigt för alla arbetstagare eller individuellt bestämd. För den enskilde arbetstagaren kan sålunda möjligheterna att få en tillfredsställande avkoppling bli beroende av huruvida han insjuknar dagen före en utlagd semester eller samma dag som denna börjar. En sådan ordning ter sig mindre tillfredsställande.

Det nu anförda visar enligt min mening att en omprövning av hela frågan om förhållandet mellan semester och kvalificerande frånvaro inte kan undvikas vid övervägande av den lagändring, vartill riksdagen begärt förslag. En så begränsad förändring som den av riksdagen förordade ter sig då mindre lämplig. Den omständigheten att den nya semesterlagen varit i kraft endast kort tid bör i och för sig inte lägga hinder i vägen för en längre gående reform, om denna måste bedömas som ändamålsenligare. Enligt min
bör man, när frågan om en reform av hithörande regler nu väckts, söka finna en såvitt möjligt slutgiltig lösning av problemet om sammanträffande av semester och tid för kvalificerande frånvaro. Förslag till en sådan lösning har framlagts i den inom socialdepartementet upprättade promemorian.

Promemrieförslaget utgår från den principiella uppfattningen, att semesterns ändamål att bereda arbetstagaren vila och avkoppling från arbetet tillgodoses bäst om arbetstagaren fritt förfogar över sin tid under semestern. Reformen syftar till att en arbetstagare inte skall behöva finna sig i att semestern sammanfaller med sjukdomstid eller annan frånvaro som är semesterkvalificerande. För statens anställda gäller sedan länge i detta avseende regler, som väl tillgodoser nämnda syfte. Såvitt jag erfarit har dessa regler inte föranlett missbruk eller tvister, och det bör därför inte behöva vålla några större svårigheter, om för de kommunala och privata sektorerna införes ett system liknande det som redan tillämpas för anställda hos staten.

Den tekniskt lämpligaste lösningen för ett genomförande av den diskuterade reformen synes, såsom i promemorian föreslagits, vara att i 10 § semesterlagen införa en bestämmelse, enligt vilken i semestern inte skall in-

räknas dag, då arbetstagaren på grund av sjukdom är oförmögen till arbete, eller dag, som enligt punkterna c)—e) i 7 § andra stycket — frånvarorledningarna havandeskap och barnsörd, repetitionsövning och civilförsvarsövning — skall jämföras med dag å vilken arbete utförts. Hur än arbetsgivaren bestämt semesteren skall tid som nu sagts kunna frånräknas den utlagda semesteren. En förutsättning härför bör dock vara, att arbetstagaren utan dröjsmål hos arbetsgivaren gör framställning om frånräkning.

En reform i antydd riktning innebär det viktiga avsteget från nuvarande regler, att semester avbrytes då sjukdom inträffar efter det att semesteren börjat. En arbetstagare, som drabbats av sjukdom under semesteren, skall sålunda enligt förslaget äga påfordra, att sjukdagarna frånräknas den för honom bestämda semesteren och att motsvarande antal semesterdagar i stället får tillgodonjutas av honom vid ett senare tillfälle.

Vid övervägande av de eventuella nackdelar, som kan vara förenade med den ifrågasatta nya regeln, kan till en början konstateras, att antalet sjuka sommartid, då de flesta semestrarna uttages, är betydligt mindre än under andra tider på året. Att bereda någon enstaka arbetstagare viss semesterledighet i utbyte mot den som han gått miste om genom sjukdom förefaller knappast behöva vålla arbetsgivaren någon större olägenhet. Förhållandet bör inte te sig nämnvärt annorlunda än om sjukdomen inträffat efter det att semesteren avslutats i stället för under semesteren.

Flera remissorgan på arbetsgivarsidan har uttalat farhågor för organisatoriska komplikationer och för missbruk från arbetstagarnas sida, särskilt med hänsyn till att även korta sjukperioder eller enstaka sjukdagar skulle få frånräknas den utlagda semesteren. Enligt min mening torde dock nackdelarna för arbetsgivarna inte bli särskilt stora, även om frånräkningsrätten får omfatta enstaka sjukdagar. Utgångspunkten bör här vara, att förhållandena skall bedömas på i huvudsak samma sätt som när sjukdom inträffar under arbetsåret. Beträffande arbetsgivarens möjligheter att tillfredsställande kontrollera under semestrarna inträffande sjukdomsfall vill jag — i likhet med vad Landsorganisationen gjort i sitt yttrande — understryka, att utbyte av sjukdagar under semester mot nya semesterdagar förutsätter att arbetstagaren för arbetsgivaren anmäler sjukdomsfallet och yrkar att sjukdagarna skall frånräknas den utlagda semesteren. Detta bör ske utan dröjsmål, dvs. vid utgången av den för semesteren bestämda tiden eller — om sjukdomen varar längre — när arbetsoförmågan upphör. I detta sammanhang skall arbetsgivaren kunna fordra att arbetstagaren styrker sjukdomsfallet med läkarintyg eller uppgift från allmän försäkringskassa. Sjukdom, som inte varar längre än tre dagar, kan inte styrkas på annat sätt än genom läkarintyg, medan däremot vid långvariga sjukdomsfall den i praktiken viktigaste kontrollen torde ankomma på försäkringskassorna. Så snart sjukpenning börjar utgå ägnar nämligen försäkringskassan sjukdomsfallet vederbörlig kontroll. Senast efter åtta dagar

kräver kassan att sjukdomen styrkes med läkarintyg. Sjukdomsfall under semester torde med hänsyn till det anförda i allmänhet inte behöva vålla vanskligare kontrollproblem än sjukdom under annan del av året.

En arbetstagare, som utnyttjar sin rätt att från utlagd semester räkna bort därunder infallande sjukdagar och får motsvarande ledighet vid ett senare tillfälle, har i allmänhet i samband med den första semestern erhållit hela den på den utlagda semestern belöpande semesterlönen. Han äger då inte rätt till ytterligare semesterlön för den semesterledighet som utlägges i ersättning för den tid arbetstagaren varit sjuk. Att märka är emellertid att under sjukdomstiden sjukpenning utgått för tiden efter den tredje sjukdagen.

I fråga om sjukdom, som inträffat före semesterns början, gäller som nämnts redan enligt semesterlagens nuvarande lydelse ett förbud mot semesterns förläggning till sjukdomstid. Från detta förläggningsförbud stadgas det undantaget att arbetsgivaren kan ge arbetstagaren semester även under tid för sjukdom, som börjat före semestern, om arbete eljest uppenbarligen icke kunnat beredas arbetstagaren. Motsvarande gäller beträffande tid för annan semesterkvalificerande frånvaro. Denna undantagsregel är tillämplig i s e m e s t e r s t ä n g n i n g s f a l l e n. Med den diskuterade reformens syfte synes bäst överensstämma att arbetstagaren även i semesterstängningsfallen får rätt att från den för honom och hans arbetskamrater bestämda semestertiden räkna bort den tid hans sjukdom varat eller den tid han av annan semesterkvalificerande anledning — exempelvis repetitionsövning — varit hindrad att åtnjuta semester. Lämpligast synes vara att den ifrågavarande undantagsregeln slopas och att s införes som beträffande sjukdom, vilken inträffar under semestertiden.

En frånräkningsrätt i semesterstängningsfallen får betydelse både då en sjukperiod eller tid för annan kvalificerande frånvaro helt sammanfaller med tiden för semesterstängning och då sammanträffandet gäller bara en del av semesterstängningsperioden. Arbetsgivarens avsikt med semesterstängningen är att alla anställda skall ha semester samtidigt. Han får därför förutsättas räkna med att arbetstagaren för semester utnyttjar driftsuppehållet i den mån kvalificerande frånvarooanledning inte föreligger. Det naturliga synes sålunda vara att en arbetstagare, som under någon del av semesterstängningsperioden är hindrad att åtnjuta semester på grund av sjukdom eller annan semesterkvalificerande orsak, skall ha semester under den del av driftsuppehållet då sådant hinder inte föreligger. Detta torde inte medföra några svårigheter för arbetstagaren, som knappast kan vara okunnig om vilken tidrymd semesterstängningen avser, även om han insjuknat dessförinnan.

Det nuvarande undantaget från lagens förbud att förlägga semester till sjukdomstid, som börjat före semestern, eller till annan semesterkvalificerande frånvarotid gäller alla fall då arbete eljest uppenbarligen inte kunnat beredas arbetstagaren under semestertiden. I det föregående har endast

diskuterats semesterstängningsfallen. Det torde inte behöva vålla några olägenheter att behandla permitteringsfallet på samma sätt. Något skäl för att en arbetsgivare på egen hand skall få förlägga en sjuk arbetstagares semester till tid då denne är permitterad på grund av arbetsbrist synes inte föreligga.

En förutsättning för att en arbetstagare skall kunna få en sjukperiod, som infallit under semestern, kompenserad genom ny semesterledighet, bör som nämnts vara, att han hos arbetsgivaren framställer anspråk på den ledighet som kan föranledas av frånräkningsrätten och styrker sjukdomen. Detta bör gälla oavsett om sjukdomen inträffat under semestern eller om arbetstagaren varit sjuk redan innan en semesterperiod börjat. Någon rätt att i omedelbart sammanhang med den erhållna semestern även åtnjuta den ytterligare ledigheten bör inte föreligga. Ett undantag från rätten till sammanhängande semester är därför påkallat. Semesterdagar, vilka utgår i ersättning för tid som frånräknats den för arbetstagaren bestämda semestertiden, bör således av arbetsgivaren kunna förläggas till en särskild period. Sistnämnda period bör dock vara sammanhängande, om inte arbetstagaren medger annat. Den semesterperiod, som sålunda utlägges senare, blir kvalificerande för ny semester enligt regeln i 7 § andra stycket a), och den sjukdomstid, som frånräknas den tidigare utlagda semestern, blir semesterkvalificerande i den mån detta följer av regeln i 7 § andra stycket b) semesterlagen.

Arbetstagarens rätt till ny semester i stället för dagar, som sammanträffat med en sjukperiod eller tid för annan semesterkvalificerande frånvaro, kommer i allmänhet att innebära endast en rätt att vid senare tillfälle erhålla viss semesterkvalificerande ledighet. Eftersom i normalfallet hela den på den utlagda semestern belöpande semesterlönen utbetalats i anslutning till den semester, varunder sjukdomen uppkommit, föreligger inte någon rätt till ytterligare ekonomisk semestergottgörelse av arbetsgivaren. Detta får speciell betydelse, därest arbetstagaren slutar sin anställning innan han erhållit sådan ytterligare semesterledighet, vartill han äger rätt på grund av att tidigare utlagd semester inte kunnat utnyttjas annat än delvis. Enligt 5 § semesterlagen skall en arbetstagare, som vid anställningens slut inte åtnjutit semester eller semesterlön vartill han förvärvat rätt enligt lagen, erhålla semesterersättning. Om full semesterlön utbetalats i anslutning till den från början utlagda semestern, bör något krav på semesterersättning inte kunna grundas på det förhållandet, att arbetstagaren ännu inte åtnjutit de semesterdagar, som på grund av de föreslagna nya reglerna skall utgå i ersättning för dem som räknats bort från den utlagda semestern. En rätt till semesterersättning i ett sådant fall skulle nämligen innebära rätt till dubbel ekonomisk semestergottgörelse, något som inte är avsikten med reformen. För att det klart skall framgå att semesterersättning inte skall utgå i nu avsett fall, bör en jämkning vidtagas i 5 §.

I detta sammanhang vill jag med anledning av en uppfattning som kommit till uttryck i vissa remissyttranden framhålla, att de föreslagna ändringarna i 10 § inte medför någon ändring i nuvarande regler om semesterens förläggning till året efter kvalifikationsåret eller — om löpande kvalifikationsår tillämpas — till detta år. Om det år, under vilket semesteren skolat utläggas, gått till ända utan att semesterledighet beretts arbetstagaren, förvandlas arbetstagarens rätt till ett anspråk på ogulden semesterlön, men därjämte kan arbetsgivaren bli skyldig att utge ersättning för den ekonomiska eller ideella skada som arbetstagaren lidit till följd av att arbetsgivaren inte berett honom semesterledighet. Är anledningen till att semester inte utlagts att söka i en omständighet, varöver arbetsgivaren inte råder, t. ex. arbetstagarens sjukdom, torde emellertid något skadestånd inte kunna utkrävas för att semesteren uteblivit.

Tillfogas må med tanke på semesterstängningsfallen, att lagens regel i 14 § att semesterlön därest ej annat i särskild ordning överenskommits skall utbetalas till arbetstagaren i samband med semesteren torde böra ge arbetsgivaren rätt att vid stundande semesterstängning utbetala semesterlön även till en arbetstagare som är sjuk. Känner arbetsgivaren närmare till sjukdomsfallet och vet att arbetstagaren inte kan tänkas tillfriskna under semesterstängningsperioden, bör han dock vänta med utbetalningen till dess arbetstagaren får sin semester. Om arbetsgivaren vet, att arbetstagaren under semesterstängningsperioden kommer att börja en repetitionsövning, bör arbetsgivaren inte utbetala mer av semesterlönen än som ankommer på tiden före övningens början.

I några remissyttranden påpekas, att den nu diskuterade ordningen föranleder ingrepp i den nyligen i lagen uttryckligen knäsatta principen, att semesterlön skall utbetalas i samband med semesterledigheten. Jag medger att detta blir en konsekvens av den föreslagna reformen. Såvitt avser tjänstemän, vilka uppbär månadslön och har rätt till sjuklön från arbetsgivaren, synes det naturliga vara, att vid sjukdom under semester en avräkning kommer till stånd. Om exempelvis en arbetstagare varit sjuk 10 dagar under sin semester, avräknas från påföljande månadslön ett belopp motsvarande skillnaden mellan den på de 10 dagarna belöpande månadslönen och den på samma tid belöpande sjuklönen. Under den månad, då de 10 resterande semesterdagarna skall utgå, erhåller arbetstagaren sin fulla månadslön. Gentemot de remissorgan, som uttryckt farhågor för tvister med arbetstagarna i fråga om ett sådant avräkningsförfarande, vill jag framhålla, att arbetstagarna inte gärna bör kunna göra några invändningar, när förfarandet grundar sig på ett i lagen antaget system.

De nu förordade lagändringarna aktualiserar ett spörsmål rörande kvalifikationstid. Med det nuvarande undantaget från förläggningsförbudet för det fall att arbete inte finns att tillgå sammanhänger ett stadgande i tredje stycket av semesterlagens 7 §. Detta stadgande innebär att en arbetstagare, som är frånvarande från arbetet av semesterkvalificerande anledning

såsom sjukdom, havandeskap, militär- eller civilförsvarsövning, inte får tillgodoräkna sig frånvarotiden som arbetad tid, om arbetstagaren uppenbarligen ändå inte kunnat beredas arbete under denna tid; däremot räknas frånvaro på grund av semester även under sådan tid som semesterkvalificerande. Bestämmelsen har sin grund i uppfattningen, att en arbetstagare, som råkar vara sjuk eller ha annan semesterkvalificerande anledning till frånvaro under tid, då arbetsbrist råder vid ett företag, inte skall få en förmånligare position med avseende på semesterkvalifikation än sina under samma tid permitterade arbetskamrater. Bestämmelsen är — liksom förläggningsregeln i 10 § första stycket sista punkten — tillämplig i alla situationer då arbete inte finns att tillgå, dvs. även för det fall att driftsuppehållet beror på semesterstängning. Med hittillsvarande regler har arbetsgivaren i sådant fall ägt förlägga en sjuk arbetstagares semester till samma tid som de övrigas semester. Eftersom semester anses såsom arbetad tid i kvalifikationshänseende, har alltså arbetstagaren i fråga kvalificerat sig för semester under driftsuppehållet. Frågan om semesterkvalifikation vid exempelvis sjukdom under tid för semesterstängning har därför hittills inte vållat några problem.

Läget blir ett annat, om sjukdomstid eller tid för annan privilegierad frånvaro skall kunna frånräknas utlagd semester. Bibehålles bestämmelsen i 7 § tredje stycket oförändrad, synes följden bli att en arbetstagare, som utnyttjar sin rätt att få tid som nyss nämnts frånräknad, inte som semesterkvalificerande kan tillgodoräkna sjukdomstid och jämställd tid, vilken infallit under semesterstängning. Härigenom skulle otvivelaktigt värdet av den föreslagna reformen minskas för den enskilde arbetstagaren. Ett fyra veckors driftsuppehåll under sjukdomstid, som inte samtidigt utgör semester, kan sålunda innebära förlust av två semesterdagar påföljande år, i vissa fall till och med mer.

Ett undantag från stadgandets tillämplighet i semesterstängningsfallen torde därför vara påkallat. Bestämmelsens syfte — att förhindra att exempelvis sjuka arbetstagare gynnas framför arbetstagare som är frånvarande på grund av arbetsbrist — motverkas inte av ett dylikt undantag. Övriga arbetstagare, som ju har semester, får räkna denna som semesterkvalificerande på grund av regeln i 7 § andra stycket a). Såväl principiella som praktiska skäl synes med hänsyn till det anförda tala för en sådan modifikation av stadgandet i 7 § tredje stycket, att detta blir tillämpligt endast om anledningen till att arbete inte finns att tillgå är en annan än driftsuppehåll för samtidig semester.

En motsvarande ändring bör göras i 1 § andra stycket 2) lagen om förlängd semester för vissa arbetstagare med radiologiskt arbete.

Avslutningsvis vill jag beröra ett förhållande, som ligger vid sidan av den i det föregående behandlade reformen.

Enligt 12 § andra stycket semesterlagen utgör semesterlönen för en arbetstagare, som är tim- eller ackordsavlönad, nio procent av den sammanlagda arbetsinkomsten i anställningen under kvalifikationsåret. Vid tillämpning av denna regel skall enligt 12 § tredje stycket till arbetsinkomsten för varje dag av semesterkvalificerande frånvaro — utom semesterdagar — läggas ett belopp, motsvarande arbetstagarens genomsnittliga dagsinkomst i anställningen under kvalifikationsåret. Den situationen kan emellertid inträffa vid långvariga sjukdomsfall, att en arbetstagare är berättigad till semesterförmån för ett kvalifikationsår, varunder han inte utfört något arbete åt arbetsgivaren. Genomsnittsregeln i 12 § tredje stycket kan då inte tillämpas. För denna situation vill jag föreslå en bestämmelse, att till grund för beräkningen av semesterlönen skall läggas den genomsnittliga dagsinkomsten under det kvalifikationsår, då arbete sist utfördes för arbetsgivarens räkning. Av en bestämmelse i 7 § tredje stycket sista punkten följer att den nu förordade beräkningsregeln i fall av långtidssjukdom inte kan komma att avse mer än två år.

De nu föreslagna lagändringarna bör träda i kraft den 1 juni 1964, så att de nya förläggningsreglerna kan vinna tillämpning på sommarsemestrarna under innevarande år.»

Lagrådet

Lagrådet har lämnat lagförslagen utan erinran.

Utskottet

Semesterlagen innehåller principiellt förbud för arbetsgivaren att utan arbetstagarens samtycke förlägga semester till tid då arbetstagaren är oförmögen till arbete på grund av sjukdom, som inträffat före semestern, eller till annan period av semesterkvalificerande frånvaro såsom repetitionsövning. Om arbete uppenbarligen ändå inte kunnat beredas arbetstagaren på tid som sagts — t. ex. på grund av att företaget eller viss avdelning därav stängts för semester — kan arbetsgivaren utan arbetstagarens samtycke förlägga semestern till sådan tid.

I förevarande proposition föreslås sådana ändringar i semesterlagen att semester inte skall behöva sammanfalla med sjukdomstid eller tid för annan semesterkvalificerande frånvaro såsom exempelvis repetitionsövning. En arbetstagare skall sålunda äga rätt att frånräkna bl. a. sjukdoms- eller inkallelsetid från semestern. Sjukdom skall om arbetsgivare så påfordrar styrkas med läkarintyg eller uppgift från allmän försäkringskassa. Semester, som återstår efter frånräkning, får förläggas till en särskild period. Denna skall vara sammanhängande om arbetstagaren ej medger annat.

Motionsparet I: 673 och II: 818 syftar till att utbytesrätt av semesterledighet till följd av sjukdom ej skall avse de tre första dagarna av en sjukperiod. Motionärerna motsätter sig icke det i propositionen framlagda förslaget grundtanke men kan dock inte anse att varje kortvarig och bagatellartad sjukdom utgör hinder för utnyttjande av semester för rekreationsändamål. I motionerna framhålles vidare att en karenstid bör införas om man vill vara realistisk och samtidigt i någon mån se problemet ur företagarnas synpunkt.

Enligt utskottets uppfattning torde det inte uppstå några nämnvärda nackdelar för arbetsgivarna om arbetstagarna erhåller utbytesrätt även för enstaka sjukdagar. Några större risker för missbruk från arbetstagarnas sida torde ej föreligga, då arbetsgivare äger fordra att sjukdom styrkes genom läkarintyg eller intyg från allmän försäkringskassa. Härtill kommer att arbetstagare — i den mån sjuklöneavtal med arbetsgivaren ej annorlunda föreskriver — inte erhåller någon ekonomisk gottgörelse för enstaka sjukdagar som frånräknas och utlägges som särskild semester. Sjukpenning enligt lagen om allmän försäkring utgår nämligen ej för de tre första dagarna av varje sjukperiod.

Med hänsyn till vad sålunda anförts finner sig utskottet icke böra biträda motionsyrkandena utan ansluter sig till det i propositionen framlagda förslaget.

I den vid riksdagens början väckta motionen II: 48 har yrkats, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte hemställa om sådan ändring i 12 § att därav framgår hur semesterlön eller semesterersättning för tim- och ackordsavlönade skall beräknas då arbetstagare av privilegierad anledning varit frånvarande hela kvalifikationsåret.

Den i motionen påtalade oklarheten har undanröjts genom att i propositionen framlagts ett förslag till lösning. Detta förslag innebär att i fall, då arbetstagaren är berättigad till semester utan att under kvalifikationsåret har utfört något arbete för arbetsgivarens räkning, skall vid beräkningen av semesterlönen läggas till grund den genomsnittliga dagsinkomsten under det kvalifikationsår, då arbete sist utfördes av arbetstagaren för arbetsgivarens räkning.

I de likalydande motionerna I: 665 och II: 810 har yrkats, att semesterlönen i nu ifrågakommande fall skall beräknas med hänsyn till den lön som arbetstagaren sannolikt skulle ha uppburit under kvalifikationsåret, därest han utfört arbete för arbetsgivarens räkning. Motionärerna framhåller, att den i propositionen föreslagna beräkningsmetoden innebär att semesterlönen ofta kommer att fastställas på grundval av förhållanden flera år tillbaka, vilket i tider av stigande arbetslöshet ter sig orättvist ur arbetstagarnas synpunkt.

Utskottet vill i denna fråga hänvisa till de argument som anfördes av föredragande departementschefen i propositionen med förslag till lag om

semester vid föregående års riksdag. Departementschefen uttalade att det inte syntes vara en praktisk ordning, att arbetsgivaren för varje enskild arbetstagare och varje frånvaroperiod under kvalifikationsåret hade att göra en uppskattning av vilka arbetsuppgifter arbetstagaren under perioden i fråga skulle ha kunnat få, i vad mån han skulle ha sysselsatts med tim- eller ackordslönearbete, i vad mån han skulle ha utfört arbete på övertid o. s. v. Ett sådant system skulle enligt departementschefen medföra risker för onödiga tvister och administrativt merarbete. Departementschefen föreslog därför den i 12 § tredje stycket upptagna regeln att arbetstagarens genomsnittliga dagsinkomst i anställningen under kvalifikationsåret skall läggas till grund vid bestämmande av semesterlönen. Utskottet, som anslöt sig till departementschefens uttalande, anser att de anförda skälen alltså är giltiga. Det bör även beaktas, att den i propositionen föreslagna beräkningsregeln i fall av långtidssjukdom inte kan komma att avse mer än två år. Vid bedömningen av den föreslagna regelns verkningar bör även hänsyn tagas till att procentsatsen enligt semesterlagen vid semesterlöneberäkning sattes relativt högt, 9 procent, på grund av att de tim- och ackordsavlönade till skillnad från de vecko- och månadsavlönade dels fick sin semesterlön beräknad på det sist förflutna årets inkomster i stället för det löpande årets, dels löpte risk att få semesterlönen sänkt på grund av några enstaka dagars icke semesterkvalificerande frånvaro under kvalifikationsåret. Den relativt höga procentsatsen får därför i någon mån anses kompensera de olägenheter vid stigande löner som den i propositionen föreslagna regeln i 12 § kan ha för långtidssjuka.

Med hänvisning till det anförda biträder utskottet det i propositionen beträffande 12 § framlagda förslaget.

Jämväl i övrigt biträder utskottet de i propositionen framlagda förslagen. De av departementschefen i anslutning därtill gjorda uttalandena har ej givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen, med avslag å motionerna I: 673 och II: 818, måtte bifalla förevarande proposition, nr 58, i motsvarande del;

B. att riksdagen, med avslag å motionerna I: 665 och II: 810, måtte bifalla propositionen i motsvarande del;

C. att riksdagen måtte bifalla propositionen i de delar som icke omfattas av utskottets hemställan under A och B;

D. att motionen II: 48 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 9 april 1964

På andra lagutskottets vägnar:

JOHN R. ANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: fru Carlqvist, herrar Lars Larsson, Lennart Geijer, Nyman, Hübinette, Dahlberg, Erik Filip Petersson och fru Olsson*;

från andra kammaren: herrar Anderson i Sundsvall, Odhe, Rimmerfors, fröken Wetterström, herrar Bengtsson i Varberg, Johansson i Södertälje*, Wahrendorff* och fru Eriksson i Ängelholm.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

vid utskottets hemställan under A av herr *Hübinette*, vilken ansett

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar å sid. 15 med orden »Enligt utskottets uppfattning» och slutar med orden »propositionen framlagda förslaget» bort ersättas med text av följande lydelse:

»Utskottet biträder motionärernas förslag och föreslår att utbytesrätt av semesterledighet till följd av sjukdom ej skall avse de tre första dagarna av varje sjukperiod.»

dels att utskottet under A bort hemställa,

»1) att riksdagen i anledning av motionerna I: 673 och II: 818 måtte med avslag å förevarande proposition, nr 58, såvitt gäller 10 § i förslaget till lag angående ändring i lagen den 17 maj 1963 (nr 114) om semester, för sin del antaga paragrafen i följande, såsom utskottets förslag betecknade lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

10 §

Arbetsgivaren äger bestämma, när semestern skall utgå; dock bör semestern, om arbetstagaren icke annat begär, såvitt möjligt förläggas till sommartid. Semestern skall, med undantag som föranledes av andra stycket, utgå i ett sammanhang, såframt icke överenskommelse om annan ordning träffas med arbetstagaren eller semestertiden överstiger tjugofyra dagar. I sistnämnda fall må semestern även utan arbetstagarens samtycke förläggas till två perioder, av vilka den ena utgör minst tjugofyra dagar.

Arbetsgivaren äger bestämma, när semestern skall utgå; dock bör semestern, om arbetstagaren icke annat begär, såvitt möjligt förläggas till sommartid. Semestern skall, med undantag som föranledes av andra stycket, utgå i ett sammanhang, såframt icke överenskommelse om annan ordning träffas med arbetstagaren eller semestertiden överstiger tjugofyra dagar. I sistnämnda fall må semestern även utan arbetstagarens samtycke förläggas till två perioder, av vilka den ena utgör minst tjugofyra dagar.

(Kungl. Maj:ts förslag)

Infaller under den för semestern bestämda tiden dag, då arbetstagararen på grund av sjukdom är oförmögen till arbete, eller dag, som enligt 7 § andra stycket c)—e) jämföras med dag å vilken arbete utförts, skall den dagen frånräknas, såframt arbetstagararen utan dröjsmål gör framställning därom hos arbetsgivaren. Arbetstagararen är skyldig att, om arbetsgivaren så påfordrar, genom intyg av läkare eller uppgift från allmän försäkringskassa styrka att han på grund av sjukdom varit oförmögen till arbete. Semester, som återstår på grund av att tid sålunda frånräknats, skall förläggas till en sammanhängande period, om arbetstagararen icke medgiver annat.

(Utskottets förslag)

Infaller under den för semestern bestämda tiden dag, då arbetstagararen på grund av sjukdom är oförmögen till arbete, eller dag, som enligt 7 § andra stycket c)—e) jämföras med dag å vilken arbete utförts, skall den dagen frånräknas, såframt arbetstagararen utan dröjsmål gör framställning därom hos arbetsgivaren. *Då sjukdomsfall inträffar under den för semestern bestämda tiden har arbetstagararen dock ej rätt att frånräkna envar av de första tre dagarna av varje sjukperiod.* Arbetstagararen är skyldig att, om arbetsgivaren så påfordrar, genom intyg av läkare eller uppgift från allmän försäkringskassa styrka att han på grund av sjukdom varit oförmögen till arbete. Semester, som återstår på grund av att tid sålunda frånräknats, skall förläggas till en sammanhängande period, om arbetstagararen icke medgiver annat.

2) att samma motioner, i den mån de icke kan anses besvarade genom vad utskottet under 1) hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.»